

ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ ЕТИКИ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ НА ОСНОВІ СИТУАЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

*Лапузіна О.М., канд. пед. наук (Харків),
Лісачук Л.М. (Харків)*

У статті розглядаються основні складові ситуаційного навчання екологічної етики іноземних студентів відповідно до гуманізації технічної освіти.

Ключові слова: екологічна етика, метод ситуаційних завдань.

В статье рассматриваются основные составляющие ситуационного обучения экологической этике иностранных студентов в свете гуманизации технического образования.

Ключевые слова: экологическая этика, метод ситуационных заданий.

The article is shown basic components of ecological education case study due to demands of humanization of technical education.

Key words: ecological ethics, case study.

Докорінні зміни цілей, змісту та сутності суспільного виробництва, зростання значущості особистісних якостей фахівців і необхідність гармонізації відносин людини та суспільства з природою зумовлює актуальність подальших досліджень змісту і структури етичного аспекту професійної діяльності сучасного фахівця в нових умовах. Саме життя, практика ринкової економіки гостро висуває питання підготовки нового покоління фахівців-лідерів, професіоналів високого рівня, моральних, порядних, вольових і висококультурних членів суспільства, які мають багатий внутрішній духовний світ та гуманістичний світогляд.

Діяльність сучасного фахівця має бути пов'язана зі соціальною відповідальністю за використання технологій, що негативно впливають на людину та навколишнє середовище. Екологічна етика розглядається як невід'ємний атрибут ринкової економіки. Проблема екологічної етики є глобальною проблемою багатьох країн, вивченням якої займаються науковці всього світу.

Зв'язок проблеми з науковими й практичними завданнями полягає в тому, що сьогодні, під час переходу до високотехнологічного та інформаційного суспільства, на систему освіти покладено вирішення багатьох завдань щодо виховання всебічно і гармонійно розвиненої особистості, підвищення її гуманітарного, інтелектуального, духовного рівня, задоволення найбільш загальних соціально-ціннісних сподівань. З огляду на це, сучасна науково-педагогічна думка концентрується навколо проблеми оновлення змісту освіти, активного пошуку та впровадження нових форм організації навчально-виховного процесу з метою його вдосконалення. Цим питанням присвятили свої дослідження відомі науковці А.Алексюк, В.Кудін, В.Ледньов, О.Пєхота, І.Підласий, М.Скаткін, Ю.Чабанський та інші. Вони розглядали різні аспекти цієї проблеми, але шляхи формування екологічної етики фахівця у технічному університеті, критерії її оцінювання та рівні її сформованості досліджено ще недостатньо [1:11].

У теперішній час недостатньо дослідженими залишаються проблеми вибору раціонального змісту і форм такої підготовки, її науково-методичного забезпечення, характеру і методів виховної роботи. Питання формування екологічної етики під час професійної підготовки майбутніх фахівців залишається на етапі обговорення, незважаючи на те, що будь-хто з них, незалежно від галузі діяльності, не може ефективно працювати в сучасному суспільстві без знання основ екологічної етики. Такими знаннями повинні володіти фахівці незалежно від того, якою є ціль їхнього життя та з якою галуззю застосування знань буде пов'язана професійна діяльність [2:34].

Гуманізація освіти зумовлює ретельний перегляд базових цінностей техногенної культури, їхню трансформацію, затвердження нових ціннісних орієнтацій. Перевага технократичного типу мислення у сучасній технічній освіті зумовила значні порушення у системі «людина – суспільство – природа», викликало незворотні зміни у навколишньому середовищі та створило реальну загрозу навіть існуванню людей як біологічному виду.

Шлях розв'язання цих важливих проблем бачиться у зміні освітньої парадигми. Необхідність перегляду та оновлення змісту освіти постає об'єктивною потребою нового етапу розвитку суспільства.

Одним із головних завдань нової освітньої парадигми є наближення освіти до реальних потреб життя. Для цього процес підготовки майбутнього фахівця має бути націленим не лише на отримання знань від викладача, але й на самостійне отримання знань та можливість їх застосування на практиці. Така освіта слугуватиме запорукою того, що у майбутньому фахівець буде спроможним зберегти високий рівень компетентності та професіоналізму [3:51].

Виконання цих завдань пов'язано з пошуком нових освітніх технологій і нових підходів до організації підготовки фахівців, впровадженням активних методів та прийомів навчання.

Метод ситуаційних завдань відповідає вимогам проблемно орієнтованого навчання, передбачає максимальну активізацію пізнавальної діяльності студентів та їхню активну участь у навчальному процесі. Аналіз конкретних ситуацій, максимально наближує студента до обставин, з якими фахівець стикається кожного дня. Суттєва роль у ситуаційному навчанні приділяється самопідготовці, самонавчанню; викладач здійснює контроль й регулювання цього процесу, окреслює напрями пошуку [4:44].

З метою реалізації вищезначених завдань в процесі підготовки молодших спеціалістів на підготовчому факультеті для іноземних громадян Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут» (НТУ «ХПІ») в курс «Основи екології» було включено розділ «Екологічна етика» з використанням методики ситуаційних завдань.

Розділ базувався на аналізі окремих ситуаційних завдань (наприклад, пов'язаних із забрудненням навколишнього середовища, дотриманням Кіотського протоколу, будівництвом очисних споруд, удосконаленням діючих технологій тощо), що дозволило студентам застосовувати отримані теоретичні знання з

екологічної етики для аналізу конкретних ситуацій. У свою чергу, це сприяло більш глибокому засвоєнню студентами теоретичних концепцій з цієї галузі.

Для ефективного використання методики ситуаційних завдань в процесі вивчення екологічної етики у навчальному процесі були враховані такі чинники.

1. Ситуаційні завдання було складено у відповідності до цілей курсу з урахуванням рівня сформованості мовних навичок та вмінь студентів-іноземців. Завдання були націлені як на відпрацювання теоретичних концепцій курсу, так і на закріплення навичок за різними видами мовної діяльності.
2. Роль і функції викладача під час аналізу та обговорення ситуаційних завдань суттєво відрізнялися від традиційного викладання матеріалу у вигляді лекції. У процесі дискусій за ситуаційними завданнями викладач контролював процес обговорення, спрямовував його у потрібному напрямку, підводив студентів до прийняття вірного рішення, координував та узагальнював їхні висновки, коректував виступи, допомагав правильно будувати монологічні висловлення.
3. Нове місце у засвоєнні знань та напрацюванні навичок займали й студенти – з пасивних слухачів вони перетворювалися на активних учасників навчального процесу.

З метою підготовки до занять за розділом «Екологічна етика» студентам пропонувалися допоміжні матеріали, з якими вони мали ознайомитися до початку ситуаційного заняття. Така підготовка дозволила студентам не лише пасивно сприймати інформацію викладача, а й приймати активну участь у обговоренні матеріалу.

При підготовці до ситуаційного заняття викладачами ретельно розроблявся сценарій дискусії, який складався з таких етапів:

- визначення ключових проблем ситуаційного заняття, що відповідають цілям курсу;
- визначення найбільш ефективної послідовності обговорення проблем, які надано в ситуаційному завданні;

- планування результатів, яких студенти будуть спроможні досягнути по закінченню дискусії;
- підготовка спеціальних домашніх завдань для окремих студентів, які є зазвичай не дуже активними під час заняття;
- використання особливих педагогічних прийомів, які допоможуть підтримувати дискусію у потрібному напрямі, навіть, якщо деякі студенти спробують змінити тему обговорення;
- прогнозування ймовірних відповідей студентів, відхилень від логіки досягнення кінцевої мети заняття, засобів повернення дискусії у заданий напрям;
- визначення допустимого часу (у межах заняття), який можна відвести на обговорення конкретного запитання;
- планування роботи з дошкою, оскільки обговорення ситуаційного завдання проходить більш ефективно, якщо студенти фіксують висловлені думки.

Планомірне розміщення записів сприяє кращому розумінню теоретичних висновків, до яких призведе обговорення ситуаційних завдань, а також створенню графічного образу закономірностей та концепцій. Фіксація ідей на дошці сприяє виникненню нових ідей та надає їм значущості.

З метою вдосконалення підготовки до занять студентам було запропоновано таке:

- проаналізувати запитання і допоміжні матеріали до ситуаційного завдання;
- підготувати реферат, який деталізує окремі інформаційні блоки ситуаційного завдання;
- підготувати роль одного з персонажів ситуаційного завдання;
- використовувати сучасні інформаційні засоби (Інтернет тощо);
- активно працювати зі словниками для пошуку потрібної лексики.

Основним завданням вивчення розділу «Екологічна етика» на основі ситуаційного навчання є не лише передача конкретних знань (це лише засіб досягнення мети, але не сама мета), а й відпрацювання вміння логічно мислити,

використовувати набуті знання з екологічної етики, приймати оптимальні рішення та аргументовано доводити свою думку з використанням наукового стилю мовлення. Ці завдання й визначали критерії сумарної оцінки студентів.

Для оцінювання роботи студентів-іноземців за наведеним розділом було застосовано багатокомпонентний метод формування кінцевої оцінки. Її складовими були: оцінка за участь в обговоренні ситуаційного завдання в аудиторії; оцінка за підготовку реферату; оцінка за участь у підготовці групового проекту та проведенні презентації; оцінка за рівень сформованості мовних навичок та вмінь. Кожний компонент оцінювався визначеною кількістю балів.

Обробка результатів (кінцевих оцінок) студентів по закінченню вивчення розділу «Екологічна етика» із використанням методу ситуаційних завдань дозволяє зробити такі висновки.

1. Студенти отримали знання з основ екологічної етики.
2. Організація і проведення занять на основі ситуаційного навчання реально спрямовані на формування навичок з екологічної етики фахівця шляхом органічного поєднання теорії та практики.
3. Суттєво зросла пізнавальна активність студентів на заняттях.
4. У значної частини аудиторії змінилося на краще ставлення до проблеми значущості екологічної етики в сучасних умовах, з'явилося розуміння актуальності цієї проблеми.
5. Метод ситуаційних завдань забезпечує можливість кращого засвоєння загальнонаукової та термінологічної лексики, сприяє розвитку як інтелектуальних, так і мовних навичок.
6. Ситуаційні завдання мають також й комунікативну спрямованість, удосконалюють уміння спілкуватися. Під час обговорення ситуаційних завдань студенти не лише обмінюються інформацією, а й вчаться доказово реагувати на висловлення опонента, тобто таким чином виникають міжособистісні відносини. Студенти-іноземці, які приймають участь у

дискусії в аудиторії, застосовують навички побудування монологічних висловлень, які сформовано на заняттях мови.

7. Підготовка до таких занять дозволяє студентам не лише ґрунтовно опрацювати навчальний матеріал, а й отримати навички самостійного пошуку інформації, сприяє розширенню їх лексичного запасу.
8. За допомогою ситуаційного навчання в процесі вивчення мови та природничо-наукового курсу «Основи екології» здійснюється міжпредметна координація та спадкоємність у формуванні навичок та вмінь за різними видами мовної діяльності.

На наш погляд, в процесі роботи за методикою ситуаційних завдань, вдається досягнути оптимізації навчального процесу за рахунок підвищення інтенсивності навчальної діяльності, розвитку самостійності у вивченні мови, позитивної мотивації на основі активного залучення емоційної складової особистості, а також розкриття потенційних можливостей та індивідуальних особливостей студентів-іноземців.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кудин В.А. Научные и нравственные проблемы воспитания высококвалифицированной гуманитарно-технической интеллигенции // Теорія і практика управління соціальними системами. – Харків, НТУ «ХПІ», 2002. – №2. – 152 с.
2. Лысенко Е.Г. Модель личности преподавателя как определяющего фактора учебно-воспитательного процесса в техническом вузе // Удосконалення технологій та методик професійного навчання: Зб. Наук. Праць. – К.: Науковий світ, 2001. – 134 с.
3. Товажнянский Л.Л., Романовский О.Г., Пономарьев О.С., Бабаев В.М. Формування гуманітарно-технічної еліти як одна з передумов відродження України // Теорія і практика управління соціальними системами. – Харків, НТУ «ХПІ», 2001. – №4. – 167 с.
4. Як викладати ситуаційні вправи. / За ред. О.І. Сидоренка. – Київ: Центр інновацій та розвитку, 1999. – 64 с.